

НАЦІОНАЛЬНИЙ
ФОНД ДОСЛІДЖЕНЬ
УКРАЇНИ

ВІСНИК

Випуск №2
червень 2022 р.

**Віriamo, що вчені,
які були змушені
покинути країну,
повернуться
після Перемоги**

**Вони потрібні для
відбудови України!**

Роман
ЄРМОЛИЧЕВ:

Віriamo, що вчені, які були змушені покинути країну, повернуться після Перемоги.

Вони потрібні для відбудови України!

Всі ми віримо в Перемогу й упевнені в тому, що зуміємо захистити територіальну цілісність і Незалежність України. Також розуміємо: після закінчення війни нас очікує важка праця з відбудови економіки країни. Долучитися до неї повинні будуть фахівці усіх професій, зокрема й науковці.

Яким має бути фінансування науки після війни? Які переваги грантового фінансування? Як забезпечити впровадження мега-важливих для відбудови країни наукових розробок?

Ці та інші запитання ми поставили заступнику міністра фінансів України Роману Єрмоличеву.

► *Романе Володимировичу, які переваги Ви бачите у фінансуванні науки на конкурсній основі порівняно з іншими способами фінансування? Чому це важливо саме сьогодні, під час війни?*

► Згідно з чинним законодавством бюджетне фінансування наукової та науково-технічної діяльності за рахунок коштів державного бюджету спрямовується на забезпечення основної діяльності державних наукових установ та наукові дослідження університетів, академій, інститутів, а також на виконання окремих наукових і науково-технічних програм, проєктів і надання грантів.

Для Мінфіну надзвичайно важливо, щоб спрямовані кошти на вітчизняну науку використовувались раціонально, а наукові дослідження, проведені в Україні, мали практичне значення для розвитку всіх сфер.

Фінансування наукових досліджень на конкурсній основі дає можливість для наукових установ незалежно від їх відомчого підпорядкування отримати грантову підтримку для реалізації наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок.

Перевагами такого підходу є фінансування наукових досліджень за конкурентним принципом. Тобто кошти отримують найбільш актуальні, цікаві, важливі для українського суспільства проєкти, а отже, державні ресурси працюють ефективно.

Тому конкурсне фінансування наукової діяльності через Національний фонд досліджень – це правильний крок у напрямі створення конкурентного середовища в науковій сфері, оскільки дозволяє орієнтуватися на конкретний результат і здійснювати інтеграцію українських досліджень у світовий науковий простір.

Для забезпечення діяльності Національного фонду досліджень України та надання ним грантової підтримки у Державному бюджеті України на 2022 рік було передбачено кошти в обсязі близько 834 млн грн, що на 25,1 % перевищило б касові видатки 2021 року.

На жаль, здійснити ці плани перешкодила війна. У зв'язку з введенням воєнного стану в Україні виникла необхідність першочергового й оперативного вирішення нагальних державних питань, зокрема спрямованих на забезпечення фінансової стійкості економіки країни, оперативного надання якісних медичних послуг, забезпечення потреб сектору безпеки й оборони тощо.

З огляду на це, відповідними рішеннями Уряду було скорочено видатки загального фонду держбюджету, зокрема й передбачені Національному фонду досліджень на надання грантової підтримки, та спрямовано їх насамперед на відсіч збройної агресії, забезпечення недоторканості державного кордону та захисту держави, реалізацію заходів територіальної оборони та захисту безпеки населення.

Надзвичайно важливо вже сьогодні забезпечити перегляд пріоритетності видатків і раціональне їх використання з урахуванням реальних потреб.

Щодо фінансування наукової та науково-технічної діяльності слід зазначити, що наявні фінансові ресурси мають бути спрямовані на виконання пріоритетних та актуальних наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок, що передбачають створення новітньої конкурентоспроможної науково-технічної продукції та її впровадження.

Сьогодні робоча група з питань освіти і науки Національної ради з відновлення України від наслідків війни здійснює підготовку пропозицій з конкретними заходами, зокрема щодо пріоритетних напрямів розвитку науки та залучення альтернативних джерел фінансування наукових досліджень (донорських коштів, міжнародної технічної допомоги).

Вважаємо, що за таких умов саме конкурсна система грантового фінансування сприятиме концентрації бюджетних коштів на виконанні перспективних досліджень і не допустить їх розпорошення.

► Одним із наслідків багаторічного недофінансування науки став відтік молодих учених за кордон (за десять років кількість молодих науковців у НАН зменшилася майже вдвічі, станом на кінець 2020 року в наукових установах НАН України працювало лише 2082 молодих науковці, серед них 48 докторів наук віком до 40 років). Чи змінюється ця ситуація? І чи є мотивація у вчених, які виїхали після початку збройної агресії, повернутися?

► В Україні, коли йдеться про фінансування науки, всі звикли говорити лише про уявні наукові установи, Національну академію наук, але не про вченого, який працює в лабораторії. Для нас важливими є люди, адже саме вони є рушіями усіх змін. Звісно, має відбуватись оновлення кадрів.

Держава здійснює заходи із залучення молодих учених до проведення наукових досліджень, оскільки ми розуміємо, як важливо утримати молодого науковця, зацікавити його працювати над дослідженнями тут, в Україні.

Так, у бюджетах Національної академії наук та Міністерства освіти і науки щорічно передбачаються кошти на підтримку наукових досліджень молодих учених. Національний фонд досліджень України з цією метою у 2020 році провів спеціальний тематичний конкурс з грантового фінансування на конкурсній основі.

Також з метою відзначення результатів діяльності молодих учених щорічно в державному бюджеті плануються кошти на присудження відповідних премій і стипендій Президента України, грантів Президента України для підтримки наукових досліджень молодих учених, стипендій Кабінету Міністрів України.

На жаль, у поточному році не буде реалізовано плани щодо забезпечення вчених житлом.

Звісно, з початком повномасштабного вторгнення росії за кордон тимчасово виїхали тисячі наших науковців. Ми вдячні науковим установам та університетам різних країн світу за проявлену солідарність, за програми підтримки для українських дослідників.

Віримо, що після Перемоги повернуться всі, хто був змушений покинути Україну, насамперед українські вчені. Адже вони потрібні для відбудови нашої країни.

► *Два роки тому запрацював Національний фонд досліджень України, який надає грантове фінансування проєктам із виконання наукових та науково-технічних досліджень і розробок. Як, на Вашу думку, вплинула діяльність фонду на загальну картину розподілу фінансування в країні?*

► Мінфін звик говорити мовою цифр. З огляду на це, хочу наголосити, що у Державному бюджеті України на 2021 рік видатки на забезпечення діяльності Фонду, надання ним грантової підтримки наукових досліджень було затверджено в обсязі 732 млн грн, що майже втричі перевищувало касові видатки 2020 року.

У 2022 році ми планували поетапне збільшення видатків для забезпечення діяльності Національного фонду досліджень України та надання ним грантової підтримки.

Впевнений, що після війни фінансування обов'язково відновиться. Грантова підтримка наукових досліджень Національним фондом досліджень залишається основним пріоритетом підтримки реалізації наукової та науково-технічної діяльності.

► *У Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» передбачено, що НФДУ може надавати грантову підтримку як мінімум з дев'яти напрямків. Поки що фонд фінансував лише один напрямок – проєкти з виконання наукових досліджень і розробок. На Вашу думку, коли можна очікувати розширення кількості напрямків та, відповідно, збільшення фінансування НФДУ?*

► Так, дійсно, Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» передбачено напрями грантової підтримки Національним фондом досліджень.

Але фактично ця норма наразі не працює у зв'язку з певними законодавчими неузгодженостями. На сьогодні Мінфін спільно з МОН у складі робочої групи «Освіта та наука» Національної ради з відновлення України від наслідків війни, крім іншого, напрацьовують необхідні зміни до Закону.

► *Нацфонд досліджень України поки що не є головним розпорядником бюджетних коштів і фінансується по лінії МОН. Чи не варто зробити його головним розпорядником?*

► Питання визначення Національного фонду досліджень головним розпорядником коштів державного бюджету не має бути самоціллю.

Вважаю, що на сьогодні створено відповідне правове поле для забезпечення ефективної діяльності Національного фонду досліджень. Для розвитку Фонду, звісно, необхідно будувати конструктивний діалог із МОН та іншими стейкхолдерами, а також демонструвати найкращі свої досягнення.

► Команда Національної ради відновлення України від наслідків війни представила Консультативній раді перший проєкт національного плану з відбудови. Чи передбачено (або чи буде передбачено) використання механізмів грантового фінансування проєктів для відбудови країни? Чи можлива участь НФДУ у цьому відновленні?

► Саме зараз вітчизняна наука має підставити своє плече, а точніше застосувати розум і інтелект, аби щонайшвидше досягти відновлення економіки нашої держави. Адже війна закінчиться й настане час відновлення національної економіки.

Нинішні історичні виклики, з якими зіткнулась Україна, дають можливість вибудувати нову систему відносин науки і суспільства, підвищити її значущість як у науково-технічному прогресі та інноваціях, так і в посиленні обороноздатності країни, ухваленні суспільно-значущих рішень, формулюванні національних стратегій розвитку, воєнних доктрин тощо.

Система вітчизняної науки потребує модернізації. Насамперед це стосується ліквідації непотрібних другорядних напрямів та інституцій, які не дають відчутних результатів, а тільки забирають бюджетні кошти.

Саме тому Національний фонд досліджень має забезпечити конкурсний відбір і фінансування тих проєктів, які забезпечуватимуть переваги та вигоди для суспільства й економіки, сприятимуть інноваційному розвитку країни.

► У розвинутих країнах наука є локомотивом економіки. На Вашу думку, що потрібно зробити, щоб плани економічного розвитку в Україні також були напряму пов'язані з науковим прогресом? Як «перекинути місток» між винаходами і їх впровадженням?

► Для нас це вже не просто плани економічного розвитку, а плани відбудови країни. Роль і значення наукових досліджень у майбутній відбудові складно переоцінити.

На мою думку, орієнтуватися потрібно на досвід розвинених країн, де у комерціалізації результатів наукової діяльності зацікавлені найрізноманітніші структури, а державні органи і бізнес погоджують свої дії.

Як уже зазначалося, передовсім перегляду потребують пріоритетні напрями розвитку науки і техніки й інноваційної діяльності.

Напрями розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності мають бути дійсно пріоритетними, визначеними з урахуванням потреб сьогодення і здобутків у певних галузях знань.

Наша держава не може дозволити собі фінансувати науку заради науки.

Саме комерціалізація результатів має бути ціллю наукової діяльності.

Тому наступним кроком має стати пошук оптимальних організаційно-правових форм співпраці держави та бізнесу.

Слід зазначити, що діяльність робочої групи з питань освіти і науки Національної ради з відновлення України від наслідків війни спрямована, зокрема, й на вирішення цих питань.

Переконаний, українська наука має всі можливості бути передовою та конкурентною в світовому науковому просторі.

Підготувала Світлана ГАЛАТА

**НАЦІОНАЛЬНИЙ
ФОНД ДОСЛІДЖЕНЬ
УКРАЇНИ**